

УДК 811.112.2'004:378'338.48

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-1-32>

Микола ВЕРЕЗУБЕНКО,

orcid.org/0000-0002-3533-8525

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) verezubenko@ukr.net

Лілія ХАРЛАМОВА,

orcid.org/0000-0002-1892-1815

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) lilyakh@ukr.net

Анна ЛАШКО,

orcid.org/0009-0001-9720-2009

асистент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) a.s.lashko@cuspu.edu.ua

СКЛАДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ НА ПРИКЛАДІ ІНСТРУКЦІЇ З ЕКСПЛУАТАЦІЇ КАВОВАРКИ “MIELE” У МОВНІЙ ПАРІ НІМЕЦЬКА МОВА Й УКРАЇНСЬКА

У запропонованій розвідці на матеріалі інструкції з експлуатації автоматичної кавоварки «MIELE» виконано аналіз перекладацьких трансформацій. Для виконання перекладу було використано декілька перекладацьких платформ, оцінено їхні спроможності перекладати фаховий текст технічного спрямування. Загалом було перевірено перекладацькі можливості 13 засобів машинного перекладу. За результатами проведеного аналізу перекладацькі платформи було поділено на ті, які можна рекомендувати для перекладу фахових текстів технічного спрямування та на ті, які не рекомендовано для технічних текстів, оскільки постперекладацьке редагування вимагає занадто багато часу і зусиль, щоб довести текст у мові перекладу до адекватного стану і зробити його таким, щоб він не викликав складнощів у читача. Тож для перекладу було обрано так перекладацькі платформи: META, Online.ua, Національний онлайн перекладач, PONS, BING MICROSOFT TRANSLATOR, TRANSLATEDICT, Microsoft Translation, Онлайн-перекладач, Google Translator, I.UA, DocTranslator, ChatGPT та Reverso. Варто зазначити, що всі перекладачі здатні виконувати переклад фахових текстів, але далі треба про якість цих перекладів. З-поміж зазначених перекладачів найвдаліші переклади показали: PONS, BING MICROSOFT TRANSLATOR, TRANSLATEDICT, Microsoft Translation, Національний Онлайн-перекладач, Google Translator, DocTranslator, оскільки вихідний переклад вимагав мінімального постперекладацького редагування. Найневдалішими перекладацькими платформами виявилися META, Online.ua, Онлайн-перекладач, I.UA, ChatGPT та Reverso, оскільки вони не розрізняють фахових термінів і не враховують багатозначність слів. Окремо варто зупинитися на перекладацьких трансформаціях, які вказують на розбіжності між німецькою та українською мовами. Найпоширенішими трансформаціями виявилися лексичне розгортання, граматична заміна частини мови, зміна порядку слів, додавання. Значно рідше використовувалися такі трансформації: лексична заміна, опущення, перефразування або спрощення, зміна структури речення, заміна часової форми та стану з пасивного в активний та описовий переклад.

Ключові слова: інструкція, кавоварка, пристрій, експлуатація, перекладацькі трансформації.

Mykola VEREZUBENKO,

orcid.org/0000-0002-3533-8525

Candidate of Philological Sciences,

*Associate Professor at the Department of Translation, Applied and General Linguistics
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
(Kropyvnytskyj, Ukraine) verezubenko@ukr.net*

Liliia KHARLAMOVA,

orcid.org/0000-0002-1892-1815

Candidate of Pedagogical Sciences,

*Associate Professor at the Department of Translation, Applied and General Linguistics
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
(Kropyvnytskyj, Ukraine) lilyakh@ukr.net*

Anna LASHKO,

orcid.org/0009-0001-9720-2009

*Instructor at the Department of Translation, Applied and General Linguistics
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
(Kropyvnytskyi, Ukraine) a.s.lashko@cuspu.edu.ua*

DIFFICULTIES OF TRANSLATING PROFESSIONALLY ORIENTED TEXTS ON THE EXAMPLE OF THE OPERATION MANUAL OF THE “MIELE” COFFEE MACHINE IN THE GERMAN AND UKRAINIAN LANGUAGE PAIR

In the proposed investigation, an analysis of translation transformations was performed on the material of the operation manual for the “Bosch” automatic coffee machine. Several translation platforms were used to perform the translation, and their abilities to translate a specialized technical text were evaluated. In total, the translation capabilities of 13 machine translation tools were tested.

According to the results of the analysis, the translation platforms were divided into those that can be recommended for the translation of professional technical texts and those that are not recommended for technical texts, since post-translational editing requires too much time and effort to bring the text in the target language to an adequate state and make it so that it does not cause difficulties for the reader.

Therefore, the following translation platforms were chosen for translation: META, Online.ua, National online translator, PONS, BING MICROSOFT TRANSLATOR, TRANSLATEDICT, Microsoft Translation, Online translator, Google Translator, i.ua, DocTranslator, ChatGPT and Reverso. It is worth noting that all the translators are capable of translating professional texts, but then the quality of these translations is to be discussed.

Among these translators, the most successful translations were: PONS, BING MICROSOFT TRANSLATOR, TRANSLATEDICT, Microsoft Translation, National Online Translator, Google Translator, DocTranslator, as the original translation required minimal post-translational editing. The most unsuccessful translation platforms were META, Online.ua, Online translator, I.UA, ChatGPT and Reverso, because they do not distinguish between technical terms and do not take into account the multiple meanings of words.

Separately, the translation transformations that indicate the differences between the German and Ukrainian languages should be taken into consideration. The most common transformations were lexical expansion, grammatical replacement of part of speech, change of word order, addition. The following transformations were used much less often: lexical substitution, omission, paraphrasing or simplification, change of sentence structure, change of tense and state from passive to active and descriptive translation.

Key words: *operation manual, coffee machine, device, operation, translation transformations.*

Постановка проблеми. Стаття присвячена аналізу особливостей використання комп'ютерних технологій для перекладу в сфері фахової літератури. У сучасному світі споживачам дається досить тяжко зрозуміти принцип роботи та обслуговування домашньої побутової техніки, такої як пральні машини, пилососи, сушарки, кавоварки тощо. Щоб запобігти проблемам та не пошкодити техніку, рекомендуємо використовувати інструкції з експлуатації певного приладу. Проте може

трапитися так, що технічний засіб куплено не у спеціалізованому магазині, а, наприклад, у магазині вживаної техніки, тож цілком очевидно, що інструкція до нього відсутня або ж немає перекладу рідною мовою. Необхідність ознайомитися з принципами функціонування та обслуговування агрегату, змушує клієнта звернутися до інтернет ресурсів, якщо є така можливість, або ж до перекладача, який допоможе перекласти інструкцію та розібратися з приладом. У разі використання

інтернет ресурсів та електронних перекладачів, у користувача можуть виникнути проблеми з розумінням певних термінів та функцій пристрою.

Аналіз досліджень. Вивчення перекладацьких технологій не є новим явищем у галузі наукових досліджень, зокрема особливостями перекладацьких трансформацій науково-технічних текстів у мовній парі німецька — українська займались М.О. Кур'янова, А. Л. Міщенко та інші.

Мета і завдання статті — дати характеристику перекладацьким платформам для здійснення машинного перекладу з німецької мови українською технічних фахових текстів на прикладі інструкції використання кавоварки BOSCH.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступають переклади, виконані за допомогою перекладацьких платформ. Предметом дослідження є постредагування та аналіз отриманих перекладів.

Виклад основного матеріалу. Для перекладу тексту інструкції з експлуатації кавоварки MIELE було використано такі ресурси: META, Online.ua, Національний онлайн перекладач, PONS, BING MICROSOFT TRANSLATOR, TRANSLATEDICT, Microsoft Translation, Онлайн-перекладач, Google Translator, I.UA, DocTranslator, ChatGPT та Reverso.

Проаналізований текст є інструкцією з експлуатації автоматичної кавоварки BOSCH. Інструкція спрямована на широке коло читачів, зокрема на людей, які бажають навчитися використовувати кавоварку MIELE як у домашніх умовах, так і для ведення комерційної діяльності. Цей текст було створено для того, щоб ознайомити користувача з основними правилами безпечної експлуатації кавоварки та забезпечити якомога довший період служіння технічного засобу. Згаданий текст написаний у офіційно-діловому стилі, адже у ньому наявні характерні для цього стилю точність, однозначність, логічність викладу змісту та імперативність (*Halten Sie keine Körperteile unter die Ausläufe / Berühren Sie keine heißen Teile / Verwenden Sie kein Mineralwasser / Füllen Sie ausschließlich geröstete Kaffeebohnen*).

Потрібно враховувати також інші особливості фахових текстів, оскільки вони відрізняються від перекладів текстів інших стилів. Візьмемо для порівняння тексти художньої літератури, де допускається творчий елемент перекладача. Такі твори можна перекладати за допомогою знань іноземної мови та творчості та фантазії перекладача, водночас для здійснення технічного перекладу крім володіння мови потрібно ще бути фахівцем у тій галузі, тексти якої перекладаються. Відпо-

відно, для перекладу фахових текстів у галузі біології чи хімії перекладач повинен добре орієнтуватися в царині згаданих наук. Власне, можна зупинитися на певному обмеженому колі правил, яких потрібно дотримуватися при перекладі фахових текстів та, які рекомендують провідні українські науковці:

1) у перекладі повинні використовуватися терміни, затверджені відповідними державними стандартами;

2) перекладач повинен враховувати, до якої області науки й техніки відноситься термін, що перекладається, особливо іноземний;

3) якщо в тексті оригіналу трапляється термін, не зафіксований у науково-технічних словниках, то перекладач має сам підібрати перекладний еквівалент, використовуючи довідкову літературу, або ж проконсультуватися у спеціаліста; в крайньому разі термін можна перекласти описовим шляхом;

4) у тексті перекладу потрібно уникати синонімічного використання термінологічних одиниць; усі терміни, символи, скорочення мають бути уніфіковані;

5) якщо в тексті оригіналу знайдена смислова помилка, пов'язана з написанням терміна, перекладач зобов'язаний дати відповідний до оригіналу переклад, а у виносці вказати на помилку й навести правильний варіант;

6) чужі для мови перекладу терміни повинні залишатися у перекладі і записуватися у дужках;

7) назви латиною не перекладаються і залишаються в первісному вигляді;

8) не допускається довільне скорочення термінів;

9) номенклатури залишаються в оригіналі;

10) одиниці фізичних величин, спеціальні знаки мають відповідати технічним стандартам (Кияк, 2008: 73–74).

При перекладі цього матеріалу було використано певні перекладацькі трансформації, такі як лексичне розгортання, граматична заміна частини мови, зміна порядку слів, додавання, лексична заміна, опущення, перефразування або спрощення, зміна структури речення, заміна часової форми та стану з пасивного в активний та описовий переклад.

Лексичне розгортання – перекладацький прийом, коли у мові перекладу використовують додаткові лексичні одиниці для опису певного явища, наприклад: **Pfeiltasten** – кнопки зі стрілками, **Getränkebezug** – приготування напою, **Menüebene** – рівень меню.

Перекладацька трансформація «заміна». Під час перекладу використовувалась заміна форм

слова, заміна частин мови, заміна членів речення та лексично-семантична заміна, наприклад: **Profil auswählen** – вибір профілю, **Name ändern** – зміна назви.

Перестановка або зміна порядку слів. Ця трансформація є доволі вживаною у зв'язку з розбіжностями порядку слів у мовній парі німецька – українська, що зумовлено їхніми структурними особливостями.

<i>Nun können Sie die Einstellungen prüfen oder ändern;</i>	<i>Тепер ви можете перевірити або змінити налаштування.</i>
<i>Helligkeit ausschalten nach;</i>	<i>Вимкнути яскравість після</i>
<i>Sie stellen mit den Pfeiltasten die Stunden und Minuten ein</i>	<i>За допомогою кнопок зі стрілками налаштуйте години та хвилини.</i>

Перекладацька трансформація «лексичне додавання» використовується для зазначення додаткової інформації, яка відсутня у тексті оригіналу.

<i>Für einschalten um und ausschalten um muss der Timer aktiviert und mindestens ein Wochentag zugeordnet sein;</i>	<i>Щоб увімкнути та вимкнути о певній годині, необхідно активувати таймер і обрати принаймні один день тижня;</i>
<i>Beachten Sie Folgendes zum verwendeten Wasser;</i>	<i>Зверніть увагу на наступні пункти щодо правильного використання води в кавоварці;</i>
<i>Wechseln Sie das Wasser täglich, um Keimbildung vorzubeugen.</i>	<i>Щодня змінюйте воду, аби запобігти появи та розмноженню мікробів.</i>

При перекладі інструкції у деяких випадках доводилося використовувати такий перекладацький прийом, як **опущення**. Опущення виконувалося за наявності об'єктивних розходжень між мовами (наприклад в українській мові відсутні означені/неозначені артиклі перед іменниками) та/або інших граматичних відмінностей (для уникнення тавтології тощо).

У мовні пари німецька – українська частими трансформаціями бувають **зміни стану**. Для німецької мови типовим є використання пасивних синтаксичних утворень, водночас для української мови такі конструкції не є характерними, тому в

тексті перекладу застосовують здебільшого безособові активні речення.

<i>Sie haben zwei Timer zur Verfügung mit folgenden Timerfunktionen</i>	<i>Два таймери та їх функції</i>
<i>Das Mahlwerk des Kaffeevollautomaten kann bereits beim ersten Mahlen beschädigt werden</i>	<i>Кавничка може бути пошкоджена під час використання</i>
<i>Die Wasserhärte gibt an, wieviel Kalk im Wasser gelöst ist. Je mehr Kalk im Wasser gelöst ist, umso härter ist das Wasser. Und je härter das Wasser, desto häufiger muss der Kaffeevollautomat entkalkt werden.</i>	<i>Жорстка вода це вода з високим вмістом мінералів, особливо кальцію і магнію. А чим жорсткіша вода, тим частіше потрібно очищати кавоварку від накипу.</i>

<i>Anderenfalls wird der Kaffeevollautomat beschädigt</i>	<i>Інакше кавоварку буде пошкоджено</i>
<i>Das Milchventil fährt in die Grundposition und die Milchleitung wird gespült.</i>	<i>Систему буде промито та повернуто у режим готування.</i>

Мени вживаною, проте іноді трапляється, є трансформація **описового перекладу**. Такий прийом використовується у випадку, якщо неможливий дослівний переклад і розбіжності у граматичному ладі мов надто різняться, тож доводиться не перекладати, а пояснювати явище.

<i>Fetten Sie die Kappe einmal im Monat mit dem beiliegenden Silikonfett</i>	<i>Змащуйте ковпачок раз на місяць силіконовим мастилом, що йде в комплекті.</i>
<i>Zerlegen Sie den Deckel des Milchbehälters und reinigen Sie ihn mit der mitgelieferten Reinigungsbürste.</i>	<i>Зніміть кришку ємності для молока та очистіть її за допомогою щітки для чищення, що йде в комплекті.</i>

Висновки. Переклад фахових текстів є доволі складною справою навіть з використанням технічних засобів. В процесі виконання перекладу було виділено 438 різних перекладацьких трансформацій. Найпоширенішими з-поміж них були: заміна – 31,2%, перестановка або зміна порядку слів – 26,8%, лексичне додавання – 17,8, опущення – 12,4%, зміна стану – 8,5% та описовий переклад – 3,3%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карабан В.І. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
2. Кучер З. І. Практика перекладу (німецька мова) : [навч. посіб.] / З. І. Кучер, М. О. Орлова, Т. В. Редчиць ; Черкас. держ. технолог. ун-т. 2-ге вид. Вінниця : Нова Книга, 2017. 459 с.

3. Науменко Л.П., Гордєєва А.Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
4. Лощенко І. Ф.; Нікішина В. В. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Філологічні науки, 2014, 3: 102–105.
5. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу : монографія / Міщенко А.Л. Вінниця : Нова Книга, 2013. 448 с.
6. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с
7. Піддячий К. Р. Явище компресії в перекладі інструкцій з експлуатації (на матеріалі текстів німецько-української мовної пари) : дис. Київ, 2018.
8. Український правопис, схвалений Кабінетом Міністрів України (Постанова No 437 від 22 травня 2019 р.), спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол No 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол No 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.), затверджений Українською національною комісією з питань правопису (протокол No5 від 22 жовтня 2018 р.). Київ : Наукова думка, 2019. 282 с.

REFERENCES

1. Karaban V.I. (2004) *Pereklad naukovoї i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy*. [Translation of scientific and technical texts. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems]. P. 576. [in Ukrainian].
2. Kucher Z. I. (2017). *Praktyka perekladu (nimetska mova) : [navch. posib.]*. [Practice of translation (German language) : [learning. tutorial.]] Cherkas. derzh. tekhnoloh. un-t. 2-he vyd. – Cherkasy state technologic. Univ. 2nd edition. P. 459. [in Ukrainian].
3. Naumenko L.P., Hordieieva A.I. (2011). *Praktychnyi kurs perekladu z anhliiskoi movy na ukrainsku*. [Practical course of translation from English into Ukrainian] Navch. Posibnyk – learning. tutorial. P. 136. [in Ukrainian].
4. Loshchenova I. F.; Nikishyna V. V. (2014). *Perekladatski transformatsii yak efektyvnyi zasib dosiahnennia adekvatnosti perekladu*. [Translation transformations as an effective means of achieving translation adequacy] *Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnogo universytetu im. Mykoly Hoholia]*. Ser.: Filolohichni nauky – Scientific notes [Nizhyn State University named after Mykola Gogol]. Ser.: Philological sciences. 3. 102–105. [in Ukrainian].
5. Mishchenko A.L. (2013). *Linhvistyka fakhovykh mov ta suchasna model naukovo-tekhnichnogo perekladu*. [Linguistics of specialized languages and the modern model of scientific and technical translation] *Monohrafiia – a monograph*. P. 448. [in Ukrainian].
6. Kyiak T. R. (2008). *Perekladoznavstvo (nimetsko-ukrainskyi napriam)*. [Translation studies (German-Ukrainian direction)] *Pidruchnyk – textbook*. P. 543. [in Ukrainian].
7. Piddiachyi K. R. (2018). *Yavyshe kompresii v perekladi instruktzii z ekspluatatsii (na materialii tekstiv nimetsko-ukrainskoi movnoi pary)*. [The phenomenon of compression in the translation of operating instructions (on the material of the texts of the German-Ukrainian language pair)] *Dys – diss.* [in Ukrainian].
8. *Ukrainskyi pravopys, skhvalenyi Kabinetom Ministriv Ukrainy (Postanova No 437 vid 22 travnia 2019 r.), spilnym rishenniam Prezydii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy (protokol No 22/10 vid 24 zhovtnia 2018 r.) i Kolehii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (protokol No 10/4-13 vid 24 zhovtnia 2018 r.), zatverdzhenyi Ukrainskoiu natsionalnoiu komisiieiu z pytan pravopysu (protokol No5 vid 22 zhovtnia 2018 r.)*. [sters of Ukraine (Resolution No. 437 of May 22, 2019), by a joint decision of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine (protocol No. 22/10 of October 24, 2018) and the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine (protocol No. 10/4-13 dated October 24, 2018), approved by the Ukrainian National Committee on Spelling (protocol No. 5 dated October 22, 2018)]. P. 282. [in Ukrainian].